



คำวินิจฉัยที่ ๒๒/๒๕๕๔

เรื่องพิจารณาที่ ๙/๒๕๕๓

ในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์
ศาลรัฐธรรมนูญ

วันที่ ๘ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๕๔

ระหว่าง { นายเรืองไกร ลีกิจวัฒน์ สมาชิกวุฒิสภา และคณะ รวม ๑๘ คน ผู้ร้อง
คุณหญิงกัลยา โสภณพนิช รัฐมนตรีว่าการ
กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ผู้ถูกร้องที่ ๑
นายถาวร เสนเนียม รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย ผู้ถูกร้องที่ ๒

เรื่อง ประธานวุฒิสภาส่งคำร้องของสมาชิกวุฒิสภาขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า ความเป็นรัฐมนตรีของคุณหญิงกัลยา โสภณพนิช รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และความเป็นรัฐมนตรีของนายถาวร เสนเนียม รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย สิ้นสุดลงเฉพาะตัวตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๑๘๒ วรรคหนึ่ง (๗) ประกอบมาตรา ๒๖๙ หรือไม่

ประธานวุฒิสภาส่งคำร้องของนายเรืองไกร ลีกิจวัฒน์ สมาชิกวุฒิสภา และคณะ รวม ๑๘ คน ผู้ร้อง เพื่อขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า ความเป็นรัฐมนตรีของคุณหญิงกัลยา โสภณพนิช รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ผู้ถูกร้องที่ ๑ และความเป็นรัฐมนตรีของนายถาวร เสนเนียม รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย ผู้ถูกร้องที่ ๒ สิ้นสุดลงเฉพาะตัวตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๑๘๒ วรรคหนึ่ง (๗) ประกอบมาตรา ๒๖๙ หรือไม่

ข้อเท็จจริงตามคำร้องและเอกสารประกอบ สรุปได้ดังนี้

ผู้ถูกร้องที่ ๑ ได้ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของเจ้าหน้าที่ของรัฐต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ จำนวน ๒ ครั้ง ครั้งที่ ๑ กรณีเข้ารับตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๑ ครั้งที่ ๒ กรณีเข้ารับตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เมื่อวันที่ ๒๒ ธันวาคม ๒๕๕๑ เมื่อเปรียบเทียบการยื่นบัญชี ฯ ทั้งสองครั้ง ปรากฏว่า มีทรัพย์สินสุทธิลดลง ๑๑๕,๑๑๖,๘๕๖.๑๒ บาท โดยเงินลงทุนของกลุ่มสมรส (นายโชติ โสภณพนิช) ในบริษัท พลังโสภณ จำกัด (เดิมชื่อ บริษัท พลังโสภณ สอง จำกัด) ลดลง ๑๐๐,๐๐๐,๐๐๐ บาท และในบริษัท วัฒนโชติ จำกัด ลดลง ๒๘๗,๔๐๐,๐๐๐ บาท ในส่วนเงินลงทุน (หุ้น) ในบริษัท พลังโสภณ จำกัด ที่ลดลง ๑๐๐,๐๐๐,๐๐๐ บาท นั้น มีการโอนหุ้นไปไว้กับบุตรสามคน (นางโชติยา อาชญา นางสาวสุภณา โสภณพนิช และนางกิตติยา โสภณพนิช) เป็นมูลค่าตามราคาหุ้น ๙๙,๐๐๐,๐๐๐ บาท และโอนไปไว้ในบริษัท ซี. เอส. แคปปิตอล จำกัด เป็นมูลค่าตามราคาหุ้น ๑,๐๐๐,๐๐๐ บาท ส่วนเงินลงทุนในบริษัท วัฒนโชติ จำกัด ที่ลดลง ๒๘๗,๔๐๐,๐๐๐ บาท นั้น ได้มีการทำสัญญากู้เงินระหว่างกลุ่มสมรสของผู้ถูกร้องที่ ๑ กับบุตรทั้งสามรวมเป็นเงิน ๒๘๗,๔๐๐,๐๐๐ บาท และบุตรทั้งสามเป็นผู้ถือหุ้นในบริษัท วัฒนโชติ จำกัด รวมกันเป็นมูลค่าที่ใกล้เคียงกัน

ผู้ร้องมีความเห็นกรณีผู้ถูกร้องที่ ๑ ว่า การเปลี่ยนแปลงเงินลงทุนของกลุ่มสมรสของผู้ถูกร้องที่ ๑ จากเดิมเคยถือครองหุ้นในบริษัท พลังโสภณ จำกัด ประมาณร้อยละ ๑๓.๙๗ และที่ถือครองหุ้นในบริษัท วัฒนโชติ จำกัด ประมาณร้อยละ ๔๐ ต่อมาได้มีการเปลี่ยนแปลงเป็นไม่มีการถือครองหุ้นในบริษัท พลังโสภณ จำกัด ส่วนการถือครองหุ้นในบริษัท วัฒนโชติ จำกัด เหลือเพียงประมาณร้อยละ ๔.๙๗ ก่อนที่ผู้ถูกร้องที่ ๑ จะเข้ารับตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การลดลงในเงินลงทุนของกลุ่มสมรสของผู้ถูกร้องที่ ๑ ดังกล่าว เข้าลักษณะเป็นการนำทรัพย์สินที่เป็นเงินลงทุน (หุ้น) ในบริษัทส่วนเกินร้อยละ ๕ ไปฝากไว้กับบุคคลในครอบครัว โดยประสงค์จะได้รับประโยชน์จากหุ้นดังกล่าวต่อไป เนื่องจากมีการจดทะเบียนโอนหุ้นให้แก่บุตรทั้งสามในแต่ละบริษัทวันเดียวกันโดยมีเลขหมายใบหุ้นเดียวกันกับที่กลุ่มสมรสของผู้ถูกร้องที่ ๑ เคยถือครองมาก่อน และสัญญากู้เงินจัดทำขึ้นในวัน สถานที่เดียวกัน และมีข้อความเหมือนกัน กรณีเป็นการกระทำต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๖๙ ประกอบพระราชบัญญัติการจัดการหุ้นส่วน

และหุ้นของรัฐมนตรี พ.ศ. ๒๕๔๓ มาตรา ๔ เป็นเหตุให้ความเป็นรัฐมนตรีของผู้ถูกร้องที่ ๑ สิ้นสุดลง เฉพาะตัวตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๑๘๒ วรรคหนึ่ง (๗)

ผู้ถูกร้องที่ ๒ ได้ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของเจ้าหน้าที่ของรัฐต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ กรณีเข้ารับตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย เมื่อวันที่ ๒๒ ธันวาคม ๒๕๕๑ ปรากฏว่า พลตรีหญิง จันทิมา เสนเนียม เป็นคู่สมรสของผู้ถูกร้องที่ ๒ มีเงินลงทุนในคณะบุคคลวรจันท์ จำนวน ๑๐๐,๐๐๐ บาท ซึ่งผู้ร้องตรวจสอบกรณีดังกล่าวแล้ว พบว่า เงินลงทุนในคณะบุคคลวรจันท์นั้นเป็นของคู่สมรสของผู้ถูกร้องที่ ๒ และพันเอกหญิง ชกานาฏ จันทรวงค์ (ยศขณะนั้น) ที่ร่วมกันลงทุนคนละ ๑๐๐,๐๐๐ บาท ในการจัดตั้งเมื่อวันที่ ๓ มิถุนายน ๒๕๔๕ โดยมีวัตถุประสงค์ในการรับตรวจสอบบัญชีและรับทำบัญชีซึ่งคู่สมรสของผู้ถูกร้องที่ ๒ เป็นผู้จัดการ และมีอำนาจในการดำเนินการต่าง ๆ

ผู้ร้องมีความเห็นกรณีผู้ถูกร้องที่ ๒ ว่า คณะบุคคลวรจันท์มีลักษณะเป็นห้างหุ้นส่วนสามัญ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เมื่อคู่สมรสของผู้ถูกร้องที่ ๒ เป็นหุ้นส่วนในคณะบุคคลวรจันท์ กรณีเป็นการกระทำได้ห้ามตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๖๙ ประกอบพระราชบัญญัติการจัดการหุ้นส่วนและหุ้นของรัฐมนตรี พ.ศ. ๒๕๔๓ มาตรา ๔ เป็นเหตุให้ความเป็นรัฐมนตรีของผู้ถูกร้องที่ ๒ สิ้นสุดลงเฉพาะตัวตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๑๘๒ วรรคหนึ่ง (๗)

ผู้ร้องจึงเข้าชื่อร่วมกับสมาชิกวุฒิสภาจำนวน ๑๘ คน เพื่อให้ประธานวุฒิสภาส่งคำร้องมายัง ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๑

ประเด็นที่ศาลรัฐธรรมนูญต้องพิจารณาเบื้องต้นมีว่า ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจรับคำร้องนี้ไว้ วินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๙๑ วรรคหนึ่ง หรือไม่ พิจารณาแล้วเห็นว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๑๘๒ วรรคหนึ่ง (๗) บัญญัติให้ความเป็นรัฐมนตรีสิ้นสุดลงเฉพาะตัว เมื่อกระทำการอันต้องห้ามตามมาตรา ๒๖๗ มาตรา ๒๖๘ หรือมาตรา ๒๖๙ และมาตรา ๑๘๒ วรรคสามบัญญัติให้นำบทบัญญัติมาตรา ๙๑ มาใช้บังคับกับการสิ้นสุดของความเป็นรัฐมนตรีตาม (๗) ซึ่งมาตรา ๙๑ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสิบของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของแต่ละสภา มีสิทธิเข้าชื่อร้องต่อประธานแห่งสภาที่ตนเป็นสมาชิกว่า สมาชิกภาพของสมาชิกคนใดคนหนึ่งแห่งสภานั้นสิ้นสุดลง ...

และให้ประธานแห่งสภาที่ได้รับคำร้องส่งคำร้องนั้นไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัยว่าสมาชิกภาพของสมาชิกผู้นั้นสิ้นสุดลงหรือไม่” ดังนั้น เมื่อสมาชิกวุฒิสภา จำนวน ๑๘ คน ซึ่งมีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสิบของจำนวนสมาชิกวุฒิสภาทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของวุฒิสภา เข้าชื่อร้องต่อประธานวุฒิสภาว่าความเป็นรัฐมนตรีของผู้ถูกร้องที่ ๑ และความเป็นรัฐมนตรีของผู้ถูกร้องที่ ๒ สิ้นสุดลงเฉพาะตัวตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๑๘๒ วรรคหนึ่ง (๗) และเมื่อประธานวุฒิสภาส่งคำร้องมายังศาลรัฐธรรมนูญ กรณีจึงเป็นไปตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๑ วรรคหนึ่ง ประกอบข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาและการทำคำวินิจฉัย พ.ศ. ๒๕๕๐ ข้อ ๑๗ (๑๐) ศาลรัฐธรรมนูญจึงมีอำนาจรับวินิจฉัยคำร้องนี้ได้

ในระหว่างการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญ ได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้รัฐมนตรีพ้นจากความเป็นรัฐมนตรีและแต่งตั้งรัฐมนตรี ประกาศ ณ วันที่ ๖ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๓ ให้ผู้ถูกร้องที่ ๑ พ้นจากความเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีผลให้ความเป็นรัฐมนตรีของผู้ถูกร้องที่ ๑ สิ้นสุดลงเฉพาะตัวตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๑๘๒ วรรคหนึ่ง (๖) ศาลรัฐธรรมนูญจึงมีคำสั่งจำหน่ายคำร้องเฉพาะ ผู้ถูกร้องที่ ๑

ผู้ถูกร้องที่ ๒ ยื่นคำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา พร้อมเอกสารประกอบ สรุปได้ว่า

(๑) คำว่า “คณะบุคคล” กับ “ห้างหุ้นส่วนสามัญ” มีถ้อยคำที่แตกต่างกัน จึงมีความหมายต่างกัน ถ้ากฎหมายมีเจตนารมณ์ที่มุ่งหมายให้คณะบุคคลมีความหมายเช่นเดียวกันกับห้างหุ้นส่วนสามัญย่อมต้องบัญญัติไว้อย่างชัดเจน ส่วนประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๐๑๒ บัญญัติให้สัญญาจัดตั้งห้างหุ้นส่วนเป็นสัญญาซึ่งบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปตกลงกันเข้าเพื่อกระทำการร่วมกันด้วยวัตถุประสงค์จะแบ่งกำไรอันพึงได้แต่กิจการที่ทำนั้น ในขณะที่คณะบุคคล หมายถึง บุคคลธรรมดาตั้งแต่สองคนขึ้นไปตกลงกันเข้าเพื่อกระทำการร่วมกัน แต่ไม่มีวัตถุประสงค์จะแบ่งปันผลกำไรอันพึงได้แต่กิจการที่ทำนั้น การพิจารณาว่ากิจการใดเป็นการแสวงหาผลกำไรมาแบ่งปันหรือไม่นั้น ต้องมีต้นทุน กำไรจากการดำเนินกิจการนั้น ๆ การจัดตั้งคณะบุคคลบรรจ้งันท์ได้มีการยื่นคำขอต่อกรมสรรพากรโดยไม่ได้จดทะเบียนต่อกรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์ จึงไม่เข้าลักษณะของการเป็นห้างหุ้นส่วนสามัญตามหลักการรับจดทะเบียน เหตุที่คณะบุคคลบรรจ้งันท์จัดตั้งขึ้นเพื่อให้เกิดความสะดวกในการแยกฐานการเสียภาษีซึ่งหากคู่สมรสของผู้ถูกร้องที่ ๒ ไม่จัดตั้งคณะบุคคลบรรจ้งันท์ขึ้นก็ต้องนำรายได้จากการประกอบวิชาชีพอิสระรับตรวจสอบบัญชีไปคำนวณรวมกับรายได้ของผู้ถูกร้องที่ ๒ ทำให้เกิดความยุ่งยากและเสียภาษีในอัตราที่สูง

ไม่เป็นธรรม ในขณะที่คณะบุคคลจรรยาบรรณมีวัตถุประสงค์เพื่อรับตรวจสอบบัญชีและรับทำบัญชี โดยเงินลงทุนนำมาซื้อโต๊ะ แฟ้มเอกสารและอุปกรณ์ต่าง ๆ สถานประกอบการอยู่ที่เดียวกันกับบ้านพักอาศัยของคู่สมรสของผู้ถูกร้องที่ ๒ การดำเนินกิจการไม่ได้แสวงหากำไรมาแบ่งปันกันเนื่องจากคู่สมรสของผู้ถูกร้องที่ ๒ เป็นผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแต่เพียงผู้เดียวซึ่งค่าจ้างที่ได้มาจากการรับตรวจสอบบัญชีและรับทำบัญชีนำมาเป็นค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูบิดามารดาและเป็นค่าใช้จ่ายในครัวเรือนทั้งหมด รายได้ทั้งหมดคู่สมรสของผู้ถูกร้องที่ ๒ รับและจัดการไว้ไม่เคยแบ่งปันให้แก่พันเอกหญิง ชกานาฏ จันทรวงศ์ แต่อย่างใด อีกทั้งคณะกรรมการการเลือกตั้งได้แต่งตั้งคณะกรรมการไต่สวนข้อเท็จจริงและได้พิจารณาเป็นที่ยุติแล้วว่า กรณีไม่เข้าข่ายเป็นการกระทำต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖๙ แต่อย่างใด และต่อมาเมื่อวันที่ ๑๗ มิถุนายน ๒๕๕๒ ก็ได้มีการจดทะเบียนยกเลิกคณะบุคคลจรรยาบรรณแล้ว โดยที่ไม่ต้องมีการชำระบัญชี เหมือนกับการเลิกห้างหุ้นส่วนสามัญตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ดังนั้น เงินลงทุนในคณะบุคคลจรรยาบรรณของผู้ถูกร้องที่ ๒ จึงไม่เป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นที่จะต้องแจ้งความประสงค์ถือครองหุ้นเพื่อดำเนินการโอนหุ้นไปยังนิติบุคคลตามพระราชบัญญัติการจัดการหุ้นส่วนและหุ้นของรัฐมนตรี พ.ศ. ๒๕๔๓

(๒) คณะบุคคลจรรยาบรรณไม่ได้ประกอบกิจการที่รับสัมปทานจากรัฐหรือเข้าเป็นคู่สัญญากับรัฐ อันมีลักษณะเป็นการผูกขาดตัดตอน และผู้ถูกร้องที่ ๒ ไม่ได้เข้าไปก้าวกายหรือแทรกแซงการดำเนินกิจการของคณะบุคคลจรรยาบรรณ อีกทั้งคู่สมรสของผู้ถูกร้องที่ ๒ ประกอบวิชาชีพด้านบัญชีโดยรับตรวจสอบบัญชีและรับทำบัญชีอันเป็นการทำงานในลักษณะจ้างทำของ ไม่ใช่การทำงานในลักษณะลูกจ้างแต่อย่างใด

ประเด็นที่ศาลรัฐธรรมนูญต้องวินิจฉัยมีว่า ความเป็นรัฐมนตรีของนายถาวร เสนเนียม รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย ผู้ถูกร้องที่ ๒ สิ้นสุดลงเฉพาะตัวตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๑๘๒ วรรคหนึ่ง (๗) ประกอบมาตรา ๒๖๙ หรือไม่

ข้อเท็จจริงจากคำร้อง คำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา ประกอบการไต่สวน ได้ความว่า เมื่อวันที่ ๓ มิถุนายน ๒๕๕๕ พลตรีหญิง จันทิมา เสนเนียม คู่สมรสของผู้ถูกร้องที่ ๒ และพันเอกหญิง ชกานาฏ จันทรวงศ์ (ยศขณะนั้น) ร่วมกันจดทะเบียนจัดตั้งคณะบุคคลจรรยาบรรณที่กรมสรรพากร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรับตรวจสอบบัญชีและรับทำบัญชี และตกลงแต่งตั้งให้พลตรีหญิง จันทิมา เสนเนียม คู่สมรสของผู้ถูกร้องที่ ๒ เป็นผู้จัดการมีอำนาจในการดำเนินการต่าง ๆ ของคณะบุคคลจรรยาบรรณ ซึ่งกรมสรรพากรได้รับจดทะเบียนและออกเลขบัตรประจำตัวผู้เสียภาษีอากร หมายเลข ๒-๗๘๐๒-๓๑๖๔-๓ โดยระบุ

ประเภทไว้เป็นคณะบุคคล นายถาวร เสนเนียม ผู้ถูกร้องที่ ๒ ได้ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินเมื่อครั้งที่เข้ารับตำแหน่งเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย วันที่ ๒๒ ธันวาคม ๒๕๕๑ ต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ และหลังจากนั้น เมื่อวันที่ ๑๗ มิถุนายน ๒๕๕๒ พลตรีหญิง จันทิมา เสนเนียม คู่สมรสของผู้ถูกร้องที่ ๒ และพันเอกหญิง ชกานาฏ จันทรวงศ์ จดทะเบียนยกเลิกระบุคณบัตรจันทร์ ผู้ร้องเห็นว่า หนังสือสัญญาคณะบุคคลจันทร์มีลักษณะเป็น ห้างหุ้นส่วนสามัญตามความหมายในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งเป็นห้างหุ้นส่วนตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖๙ อันเป็นการกระทำอันต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖๙ ที่ห้ามมิให้คู่สมรสของรัฐมนตรีเป็นหุ้นส่วนในห้างหุ้นส่วนหรือไม่คงไว้ ซึ่งความเป็นหุ้นส่วน จึงเป็นเหตุให้ความเป็นรัฐมนตรีของผู้ถูกร้องที่ ๒ สิ้นสุดลงเฉพาะตัว ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๘๒ วรรคหนึ่ง (๗)

มีประเด็นที่ต้องวินิจฉัยก่อนว่า คณะบุคคลจันทร์มีลักษณะเป็นห้างหุ้นส่วนตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖๙ หรือไม่

พิจารณาแล้วเห็นว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๖๙ วรรคหนึ่ง เป็นบทบัญญัติให้นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีต้องไม่เป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัท หรือไม่คงไว้ซึ่งความเป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทต่อไป ทั้งนี้ ตามจำนวนที่กฎหมายบัญญัติ หากประสงค์จะได้รับประโยชน์จากกรณีดังกล่าวต่อไป ให้นายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีแจ้งให้ประธานกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติทราบภายในสามสิบวันนับแต่วันที่รับแต่งตั้ง และให้นายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีผู้นั้นโอนหุ้นในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทดังกล่าวให้นิติบุคคลซึ่งจัดการทรัพย์สินเพื่อประโยชน์ของผู้อื่น ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ และความในวรรคสามให้นำมาใช้บังคับกับคู่สมรสและบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะของนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีด้วย จากบทบัญญัติดังกล่าวเห็นได้ว่าเป็นมาตรการในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐเพื่อมิให้เกิดการกระทำที่เป็นการขัดกันแห่งผลประโยชน์ โดยมีเจตนารมณ์เพื่อเป็นหลักประกันในการปฏิบัติหน้าที่ของนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีให้เป็นไปโดยสุจริตและคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมของประเทศเป็นสำคัญ

อย่างไรก็ดี รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖๙ ไม่ได้บัญญัติความหมายของห้างหุ้นส่วนไว้ แต่เมื่อพิจารณาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะ ๒๒ ว่าด้วยหุ้นส่วนและบริษัท อันเป็นกฎหมายทั่วไป ซึ่งบัญญัติความหมายของห้างหุ้นส่วนไว้ในหมวด ๑ มาตรา ๑๐๑๒ ว่า “อันว่าสัญญาจัดตั้งห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทนั้น คือสัญญาซึ่งบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปตกลงเข้ากันเพื่อกระทำการกิจการร่วมกัน ด้วยประสงค์จะ

แบ่งปันกำไรอันจะพึงได้แต่กิจการที่ทำนั้น” จึงกล่าวได้ว่า ห้างหุ้นส่วนต้องมีลักษณะดังนี้ (๑) สัญญาซึ่งบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปตกลงเข้ากัน (๒) เพื่อกระทำการกิจการร่วมกัน และ (๓) มีวัตถุประสงค์จะแบ่งปันกำไรอันจะพึงได้แต่กิจการที่ทำนั้น

ส่วนคำว่า คณะบุคคล ปรากฏตามบทบัญญัติแห่งประมวลรัษฎากร มาตรา ๕๖ วรรคสอง ที่กำหนดให้บุคคลมีหน้าที่ยื่นรายการเกี่ยวกับเงินได้พึงประเมินที่ได้รับในระหว่างปีภาษีที่ล่วงมาแล้วว่า “ในกรณีห้างหุ้นส่วนสามัญหรือคณะบุคคลที่มีโชนิติบุคคลมีเงินได้พึงประเมินในปีภาษีที่ล่วงมาแล้วเกินจำนวนตาม (๑) ให้ผู้อำนวยการหรือผู้จัดการยื่นรายการเกี่ยวกับเงินได้พึงประเมินในชื่อของห้างหุ้นส่วนหรือคณะบุคคลนั้นที่ได้รับในระหว่างปีภาษีที่ล่วงมาแล้วภายในกำหนดเวลาและตามแบบเช่นเดียวกับวรรคก่อน การเสียภาษีในกรณีเช่นนี้ให้ผู้อำนวยการหรือผู้จัดการรับผิดชอบเสียภาษีในชื่อของห้างหุ้นส่วนหรือคณะบุคคลนั้น จากยอดเงินได้พึงประเมินทั้งสิ้นเสมือนเป็นบุคคลธรรมดาคนเดียวไม่มีการแบ่งแยก ทั้งนี้ ผู้เป็นหุ้นส่วนหรือบุคคลในคณะบุคคลแต่ละคนไม่จำเป็นต้องยื่นรายการเงินได้สำหรับจำนวนเงินได้พึงประเมินดังกล่าวเพื่อเสียภาษีอีก แต่ถ้าห้างหุ้นส่วนหรือคณะบุคคลนั้นมีภาษีค้างชำระให้ผู้เป็นหุ้นส่วนหรือบุคคลในคณะบุคคลทุกคนร่วมรับผิดชอบในเงินภาษีที่ค้างชำระนั้นด้วย” แต่ประมวลรัษฎากรไม่ได้บัญญัติความหมายของคณะบุคคลไว้ว่ามีลักษณะเช่นใด คงได้ความจากผู้แทนอธิบดีกรมสรรพากร (นางสาวพรรณอร สุนทรามงคล) ที่เบิกความต่อศาลว่า คณะบุคคลตามประมวลรัษฎากร หมายถึง บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป ร่วมกระทำการโดยไม่มีวัตถุประสงค์ที่จะแบ่งปันผลกำไร ดังนี้ ประเด็นว่าคณะบุคคลจะมีลักษณะเป็นห้างหุ้นส่วนตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖๙ หรือไม่ ต้องพิจารณาจากข้อเท็จจริงเป็นรายกรณีไป

ข้อเท็จจริงจากทางใต้สวนในคดีนี้ได้ความจากพลตรีหญิง จันทิมา เสนเนียม คู่สมรสของผู้ถูกร้องที่ ๒ และพลตรีหญิง ชกานาฏ จันทรวงศ์ ที่เบิกความต่อศาลว่า พยานทั้งสองคนจดทะเบียนจัดตั้งคณะบุคคลวรจันท์ที่กรมสรรพากร เพื่อเป็นการแยกฐานภาษีของพลตรีหญิง จันทิมา เสนเนียม คู่สมรสของผู้ถูกร้องที่ ๒ เท่านั้น พลตรีหญิง จันทิมา เสนเนียม คู่สมรสของผู้ถูกร้องที่ ๒ เป็นผู้ลงทุนและดำเนินกิจการของคณะบุคคลวรจันท์ ตั้งแต่เริ่มจัดตั้งจนถึงเลิกคณะบุคคลวรจันท์ และเป็นผู้รับประโยชน์จากการกระทำการแต่เพียงผู้เดียว โดยไม่มีการแบ่งปันให้แก่พลตรีหญิง ชกานาฏ จันทรวงศ์ แต่อย่างใด กรณีไม่ปรากฏพยานหลักฐานใดจากทางใต้สวนที่แสดงว่า พลตรีหญิง จันทิมา เสนเนียม คู่สมรสของผู้ถูกร้องที่ ๒ และพลตรีหญิง ชกานาฏ จันทรวงศ์ ได้ร่วมกระทำการอันเป็นคณะกรรมการจดทะเบียนจัดตั้งคณะบุคคลวรจันท์เป็นเพียงการตั้งฐานภาษีใหม่โดยไม่ประสงค์จะมีการผูกพันกันตามนั้น

กิจการของคณะบุคคลวรรจันท์เป็นกิจการของพลตรีหญิง จันทิมา เสนเนียม คู่สมรสของผู้ถูกร้องที่ ๒ เพียงผู้เดียว จึงไม่เป็นการกระทำที่เข้าลักษณะเป็นคณะบุคคล ข้อเท็จจริง ฟังไม่ได้ว่า คณะบุคคลวรรจันท์ เป็นห้างหุ้นส่วน และพลตรีหญิง จันทิมา เสนเนียม คู่สมรสของผู้ถูกร้องที่ ๒ มีการกระทำอันต้องห้าม ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖๙ ส่วนการจดทะเบียนจัดตั้งคณะบุคคลวรรจันท์ต่อกรมสรรพากร จะเป็นการกระทำผิดตามกฎหมายอื่นใดหรือไม่ ไม่อยู่ในอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญที่จะพิจารณาวินิจฉัย

อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ศาลรัฐธรรมนูญจึงวินิจฉัยว่า ความเป็นรัฐมนตรีของนายถาวร เสนเนียม รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย ผู้ถูกร้องที่ ๒ ไม่สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๑๘๒ วรรคหนึ่ง (๗) ประกอบมาตรา ๒๖๙

นายชัช ชลวร	ประธานศาลรัฐธรรมนูญ
นายจรัญ ภักดีธนากุล	ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
นายจรูญ อินทจาร	ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
นายเฉลิมพล เอกอรุณ	ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
นายณรงค์ มาประณีต	ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
นายบุญส่ง กุลบุปผา	ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
นายวสันต์ สร้อยพิสุทธิ์	ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
นายสุพจน์ ไข่มุกด์	ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
นายอุดมศักดิ์ นิติมนตรี	ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ